

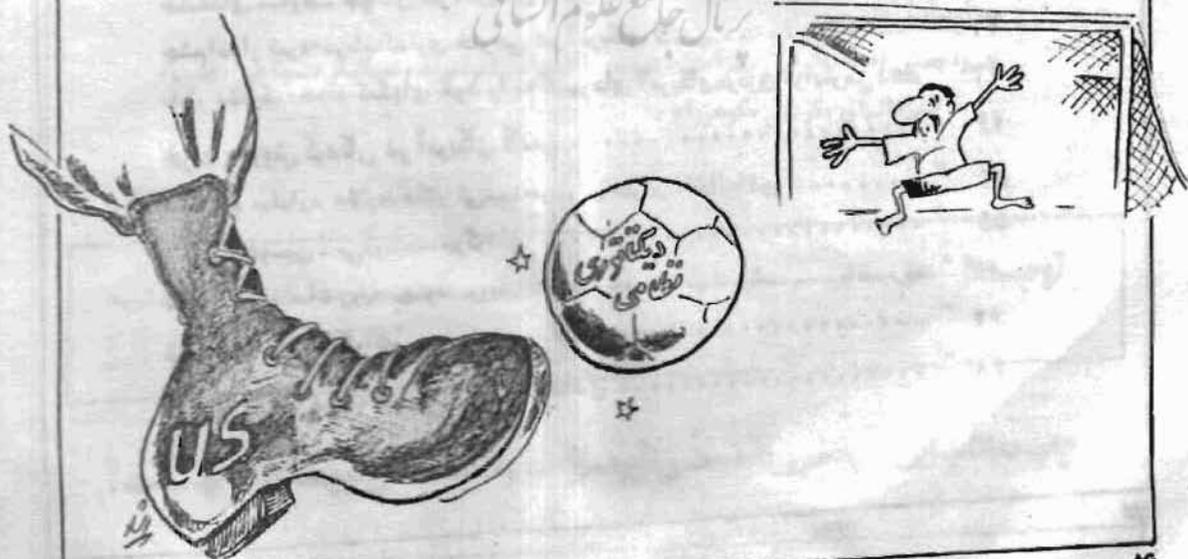
آمریکای لاتین: وابستگی، توسعه نیافتگی، فوتبال!

نویسنده: علی میرزائی

آمریکای لاتین با تمدنی سرشار و دیرپا، با مردمی خوشگرم و مبارز، با منابع غنی زیرزمینی، و با کنجینه‌ای پر بار از هنر و ادب، پس از رهایی از دوران طولانی استعمار اسپانیا و پرتغال، اینک در چنگال خون‌ریزترین دیکتاتورهایی که تأمین منافع ایالات متحد آمریکا را هدف مقدس خود می‌پندارند، دست و پا می‌زنند.

در دو سال اخیر، نشریه‌های سازمانهای بین‌المللی و نشریه‌های دیگری که به مسائل توسعه و اقتصاد می‌پردازند، مطالب زیادی در باره وامهای کشورهای آمریکای لاتین و ناتوانی این کشورها در بازپرداخت وامها نوشته‌اند. وامهایی که معلوم نیست چگونه و در چه راهی به مصرف رسیده‌است. از سوی دیگر، کودتا، کشتار، اختناق و نیز فوتبال! ادامه دارد.

در ۱۹۷۸، ابر و باد و مه خورشید و فلک، دست به دست هم دادند تا تیم فوتبال آرژانتین قهرمان جهان شود. در برزیل "پله" فوتبال‌باز مشهور می‌خواهد نامزد ریاست جمهوری بشود، که اگر بشود بعید نیست مردم او را برگزینند. مکزیک که تا خرخره، زیر بار قرضهای بین‌المللی خود به صندوق بین‌المللی پول و بانکهای بین‌المللی و خصوصی مانده‌است، اینک می‌رود تنها کشوری باشد که دوبار مسابقه‌های

جام جهانی فوتبال را با هزینه‌های سرسام‌آور سرگرمی‌کنند، آن‌هم تنها در فاصله ۱۶ سال. اینها همه برای سرگرمی، گمراه‌سازی و مسخ مردمی است که گویا قرار نیست آب‌خوش از گلپوشان پایین‌برود.

در امریکای لاتین، درد مشترک تمامی کشورها و ملتهای زیر سلطه است. توسعه نیافتگی، وابستگی سیاسی و اقتصادی ناشی از روابط امپریالیستی موجود، سرکوب و اختناق و همه به شدیدترین وجه.

در امریکای لاتین به‌عنوان یک کل، بیشتر مشخصات و خصوصیات توسعه نیافتگی مشهود است. چارچوبهای باستانی و کهنه اقتصادی و اجتماعی، بی‌ثباتی سیاسی و اقتصادی، وابستگی به اقتصادهای خارجی، بالا بودن میزان بیسوادی، افزایش جمعیت با آهنگی سرسام‌آور، تغذیه غیرکافی یا نامتناسب، حیف و میل یا عدم بهره‌برداری از منابع طبیعی، مهاجرت بی‌حساب به شهرها، خالی شدن بی‌رویه روستاها، بازده ضعیف کشاورزی، صنعتی شدن غیرکافی یا غیرکامل، عدم استفاده کامل از نیروی انسانی و ...

ساخت داخلی کشورهای امریکای لاتین به گونه‌ای است که منافع طبقه‌های حاکم با منافع حاکمان بین‌المللی درهم آمیخته است و طبقه‌های حاکم محلی، به همین علت هوادار ادامه این سلطه هستند. و زبونی حکام این کشورها آنها را به‌طور قاطع تابع بازار جهانی و تکنولوژیهای مسلط کرده است. نتیجه اینکه اگر توسعه‌ای هم هست، "توسعه وابسته" است و راهی به سوی نور ندارد. ۲

هر صنعت در کشورهای امریکای لاتین یکی از حلقه‌های زنجیر نظام اقتصادی کشورهای امپریالیستی است. صنعتی شدن کشورهایی مثل برزیل، نتیجه یک برنامه توسعه ملی و فارغ از روابط امپریالیستی موجود نیست، بلکه خود بخشی از توطئه جدید امپریالیسم جهانی است که یک تقسیم کار بین‌المللی جدید را پیشه کرده است. سرمایه‌های خارجی، به‌جای توسعه اقتصاد ملی کشور کم درآمد، در واقع و منتهای امر به تقویت نظام اقتصادی خود و به غارت منابع ملی کشور کم درآمد پرداخته‌اند. و از این سفره گسترده، طبقه کارگر کشورهای امپریالیستی نیز کمابیش نصیبی می‌برد. اینک کشورهای به ظاهر صنعتی شده جهان سوم تنها به تولید کالاهایی می‌پردازند که استاندارد شده است و کشورهای امپریالیستی

۱. جمعیت امریکای لاتین که در سال ۱۶۵۰، فقط ۱۲ میلیون نفر بود، در سال ۱۹۵۰ به ۱۶۳ میلیون، در سال ۱۹۶۷ به ۲۱۰ میلیون و در سال ۱۹۸۰ به ۳۵۶ میلیون نفر رسید و پیش‌بینی می‌شود که در سال ۲۰۰۰ به ۵۳۵ میلیون نفر برسد.
برای اطلاع بیشتر، نگاه کنید به:

گزیده مسائل اقتصادی - اجتماعی، شماره ۲۸، ص ۴۰.

۲. دوس سانتوس و دیگران، توسعه و توسعه نیافتگی، تهران، ۱۳۵۸، ص ۵۱-۶۵.

نیز با بهره‌گیری از این فرصت، سرمایه خود را متوجه تولید کالاهایی با تکنولوژی پیشرفته کرده‌اند.^۱ در جای دیگر در تأیید این نظر آمده است که: ادغام سیستم صادراتی امریکای لاتین در بازار جهانی... مستلزم ایجاد یک بخش مدرن در این دسته از کشورها بود. این بخشها در واقع نوعی رانده تکنولوژیک و مالی اقتصادهای مرکزی به‌شمار می‌آمدند.^۲

تغییر این مسیر، تنها هنگامی میسر است که ساخت داخلی این کشورها تغییر یابد. در غیر این صورت، همچنان میزان و امپا بالا خواهد رفت، بدون اینکه توسعه‌ای به دنبال داشته باشد. در عوض، وابستگی سیاسی و اقتصادی این کشورها، روز به روز شدیدتر خواهد شد.

حضور ایالات متحد امریکا - امپریالیزم - امریکای لاتین، تحت لوای دکترین مونرته و "اتحاد برای پیشرفت"^۳ به کمک عوامل سرسپرده داخلی، سه هدف اساسی را دنبال کرده است:

۱. کنترل بازار کشوری که امپریالیسم در آن، جهت تحصیل سود تولیدکنندگان، دخالت کرده است.

۲. کنترل معادن و منابع مواد خام، جهت تحصیل منفعت برای کشورهای امپریالیستی.

۳. کنترل تکامل و رشد داخلی و اقتصادی کشور مربوطه جهت تضمین توسعه منظم مراحل اول و دوم.

سیاست امریکا در کشورهای امریکای لاتین، همواره از چنین هدفهایی پیروی کرده است.^۴

در کشورهای امریکای لاتین، مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه، انقلابها و جنبشهای

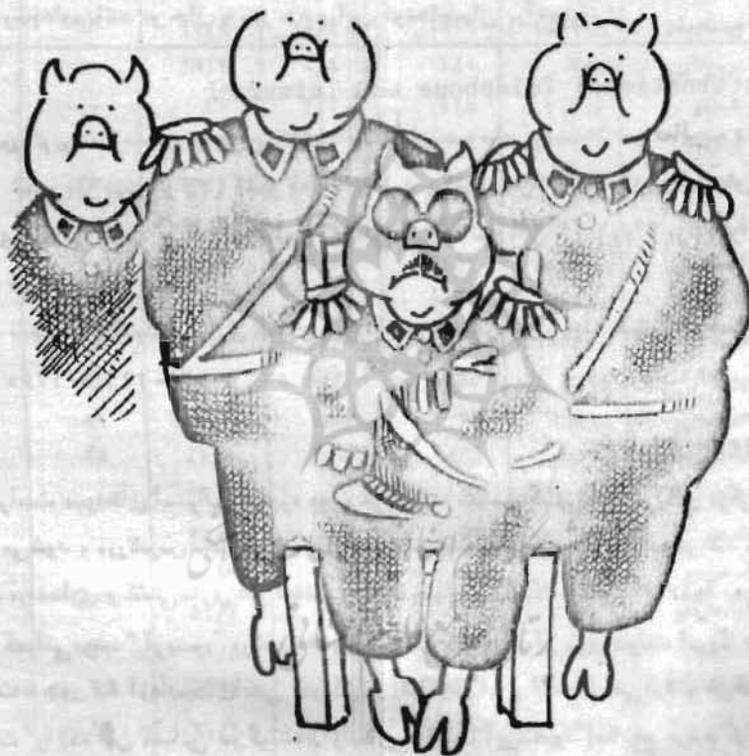
۱. البته خوانندگان توجه دارند که فقط بعضی از کشورهای جهان سوم هستند، که شانس (تامکان) این نوع صنعتی شدن را دارند. واقعیت مسلط همان است که اینک در اتیوپی و چند کشور دیگر آفریقایی شاهد هستیم، "گرسنگی"، واقعیت حشن و غمبار زندگی بیش از یک میلیارد از ساکنان کشورهای جهان سوم است. بحث نسبتاً کاملی در این زمینه را در کتاب زیر خواهید یافت.
پاتریک کلاسون، جهانی شدن سرمایه و انباشت آن در ایران و عراق، ترجمه، پیروز، الف، تهران، تندر، ۱۳۵۹.

۲. ف. ه. کاردوزو، ۱، فالتو، وابستگی و توسعه در امریکای لاتین، تهران، تندر، ۱۳۵۹، ص ۱۰۲.

۳. این اتحاد، در سال ۱۹۶۱ به وجود آمد و به موجب آن، حکام ایالات متحد و امریکای لاتین، حضور ایالات متحد در امریکای لاتین و روابط امپریالیستی میان این امپدورت و کشورهای منطقه را رسمیت بخشیدند. البته همه در پوشش "اتحاد برای پیشرفت" و در باطن برای سرکوب نهضت‌های انقلابی و تداوم سلطه اقتصادی ایالات متحد.

۴. مسائل امریکای لاتین، ترجمه، منوچهر فکری، مشهد، طوس، ۱۳۴۹، ص ۱۱

آزادبخش، نهایتاً به دیکتاتورهای جدید انجامیده است. هر چند روئای جمهوری اصلاح طلب و آزادیخواهی نیز به حکومت رسیده اند، اما سرنوشت همه یکسان بوده است. ویکتور پازاستنسورو رئیس جمهوری اصلاح طلب بولیوی، در نوامبر ۱۹۶۴ در یکصد و هشتادمین کودتای آن کشور به وسیله ژنرال بارینتوس سقوط کرد.^۱ روئای جمهوری گواتمالا، خوان خوزه رهوالو و یاکوبو آربنس، که آن کشور را به توسعه و ترقی رهنمون شده بودند، سرنوشتی مشابه نداشتند و سالها در گذشته رئیس جمهوری منتخب شیلی، در ۱۹۷۳ دچار کودتای آمریکایی ژنرال پینوشه شد و در هنگامه نبرد و مقابله مسلحانه با کودتاگران به قتل رسید. دخالت مسلحانه آمریکا با حدود ۳۰۰۰۰۰ سرباز در سال ۱۹۶۵ در دومینیک، به بهانه حفظ و حراست از جان و مال اتباع آمریکا و به منظور جلوگیری از افتادن قدرت به دست کمونیستها (درست همان بهانه که برای تجاوز به "گرانادا" در سال ۱۹۸۳ عنوان شد) چشمه دیگری از حضور فعال امپریالیسم آمریکا در آمریکای لاتین است.

خصوصیت ذاتی و اصلاح ناپذیر امپریالیسم معاصر در برابر هر قدمی که کشورهای توسعه نیافته به سوی توسعه اقتصادی برمی دارند، عامل اصلی سرنوشتی حکومتیهای اصلاح طلب، توسط آمریکا و باهمدستی ارتجاع داخلی کشورهای آمریکای لاتین بوده است.^۲

۱. بعداً همین استنسورو به راست گرایش پیدا کرد و در سال ۱۹۷۱ با کمک دست راستیهای افراطی، "تورس" را که سیاسی کاملاً "ضدامریالیستی" داشت، سرنوخت کرد.
۲. نگاه کنید به: پیل، ا. باران، اقتصاد سیاسی رشد، ترجمه کاوه آزادمنش، تهران، خوارزمی، ۱۳۵۹.

امریکای لاتین قلمرو حکمفرمایی زنیالهایی است که همه چیز را محدود و محصور کرده‌اند تا شرکت‌های چندملیتی (مانند آی. تی. تی. تی^۱، یونایتد فروت^۲، و دیگران) آنچه می‌خواهند چپاول کنند. در امریکای لاتین مانند بسیاری از کشورهای توسعه نیافته، چون آزادی نیست، مشارکت نیست و چون مشارکت نیست، همدلی نیست و نتیجه اینکه حکومت‌ها تنها هستند و در روز حادثه جناب ژنرال و اطرافیان‌شان چاره‌ای جز فرار ندارند.

توسعه نیافتگی، وابستگی و دیکتاتوری، مردم امریکای لاتین را به قهقرای فقر مادی، فقر فرهنگی و فقر در برخورداری از آزادی می‌کشاند و زنیالها با ارتشهای ملت‌کش خود، اینکه قدرت را، به گمان خود، محکم می‌کنند، اما مبارزه مردم نیز بیگانه ادامه دارد، آن‌گونه که اکسون در شیلی و السالوادور شاهد هستیم.

فضای محدود "گزیده" امکان طرح تمامی مسائل مبتلابه امریکای لاتین را نمی‌دهد، اما همیس اندک، شاید دریچه‌ای باشد بر حال و روز مردم این گونه جهان پر آشوب.

1. International Telephone and Telegraf

این شرکت از بزرگترین سازندگان ملزومات تلفن است، ولی در سایر زمینه‌ها نیز فعالیت دارد. در سال ۱۹۱۹ تأسیس شد و در بیش از ۱۲۵ کشور فعالیت دارد و کمی بیش از نیمی از درآمدهای خود را در خارج از امریکای شمالی کسب می‌کند. همکاری آی. تی. تی. تی با سی. آی. ا. (= سیا) برای براندازی رژیم السالوادور آلوده در شیلی، بر همه روشن است. برای اطلاعات بیشتر نگاه کنید به: شارل هانری فورود، فرهنگ شرکت‌های چندملیتی، ترجمه م. م. معیری، تهران، تندر، ۱۳۶۰، ص ۱۱۱-۱۱۲.

2. United Fruit

این تراهت میوه‌های استوایی (بویژه موز) در حیات سیاسی کشورهای امریکای مرکزی، عامل بسیار مهمی شمرده می‌شود و بزرگترین عامل صنعت موز در دنیا است. در سال ۱۸۹۹ تأسیس شد. امریکایی است. در بندر سازی، راه‌سازی و کشتی‌سازی هم فعالیت دارد. بهاجم امریکا به گواتمالا تنها به علت حمایت از منافع این کمپانی بود. "آرینس"، رئیس جمهوری وقت گواتمالا، از سوی دولت امریکا متهم شد که کمونیست است. چون به آزمایش‌های اتمی امریکا در اقیانوس آرام اعتراض می‌کرد و می‌خواست زمینهای "یونایتد فروت" را (که این کمپانی در گواتمالا رایگان به دست آورده بود) به نفع مردم گواتمالا مصادره کند. به وجود انبارهای اسلحه در زمینهای یونایتد فروت معترض بود. به سازمان ملل متحد از امریکا شکایت کرده بود و... همینها از نظر امریکا برای اینکه یک نفر کمونیست باشد کافی است! بسازان شهر گواتمالا و کاخ ملی، کار "آرینس" را تمام کرد و کارلوس کاستیلو آرماس دست نیافته به قدرت رسید.

برای اطلاع بیشتر نگاه کنید به:

مارسل نیدرگانگ، بیست کشور امریکای لاتین، جلد ۳، ترجمه محمد قاضی، تهران، خوارزمی،

۱۳۵۶، جلد سوم، ص ۶۶۱-۶۶۳

آمریکای لاتین از دریچه آمار*

کتابخانه
موسسه عالی

جدول ۱: وضع کلی کشورهای آمریکای لاسین

کشور	وضع سیاسی (نوع حکومت)	مرکز	مساحت (کیلومتر مربع)	جمعیت			امید زندگی (سال)	باسوادی (%)
				تعداد (هزار نفر)	رشد (%)	جمعیت زیر ۱۵ سال (%)		
آرژانتین	جمهوری	بونس آیرس	۲۷۷۱۳۰۰	۲۸۱۷۲	۱/۶	۲۷/۹	۷۱	۹۳
آنتیگوآ و باربودا	مشترک المنافع	سنت جان	۴۴۴۶	۷۶	۱/۳	...	۶۹	۶۹
اکوادور	جمهوری	کیئو	۲۷۲۵۲۰	۸۶۰۵	۳/۲	۲۲/۲	۸	۸۱
السالوادور	جمهوری	سان سالوادور	۲۱۴۰۰	۲۶۷۱	۲/۹	۲۵/۲	۷/۵	۶۲
اوروگوئه	جمهوری	مونتویدو	۱۸۶۹۹۸	۲۹۲۹	۰/۴	۲۷/۲	۳/۹	۹۲
باربادوس	سلطنتی	بریج تاون	۲۳۰	۲۵۱	۰/۵	۲۸/۹	۲/۶	۹۰
باساواس	شعری المنافع	باساو	۱۱۲۱۲	۲۱۵	۲/۳	۲۱	۳/۵	۹۳
برزیل	جمهوری	برازیلیا	۸۵۲۱۱۰۰	۱۲۰۵۰۲	۲/۱	۳۹/۲	۷/۵	۷۶
لیبریا	جمهوری	لموبیا	۳۲۹۷۳	۱۲۹	...	۲۹/۳	۲/۵	۷۵
بولیوی	جمهوری	لاپاز	۱۰۹۸۱۶۰	۵۷۲۱	۲/۶	۲۳/۵	۱۲/۹	۶۳
باراگوئه	جمهوری	آسونسیون	۴۰۶۶۳۰	۳۰۵۷	۲/۶	۲۲/۷	۲/۶	۸۲
پاناما	جمهوری	پاناما	۷۵۶۵۰	۱۸۷۷	۲/۳	۲۹/۸	۲/۱	۸۵
پرو	جمهوری	لیما	۱۲۸۲۶۲۰	۱۷۰۳۱	۲/۶	۲۲/۳	۸/۵	۸۰
ترسداد و توباگو	جمهوری	پورت آریاسین	۵۱۲۸	۱۱۸۵	۱/۳	۳۲/۹	۳/۱	۹۵
جامائیکا	مشترک المنافع	کینگستون	۱۱۲۲۲	۲۳۶	۱/۵	۲۰/۶	۱/۶	۹۰
جمهوری دومینیک	جمهوری	سانتودومینگو	۴۸۶۹۲	۵۵۹۲	۳/۰	۲۲/۸	۶/۶	۶۷
دومینیکا	مشترک المنافع	روسو	۷۹۰	۷۲	۰/۵	۲۹/۱	۱/۹	۸۰
سنت کیتس و نویس	مشترک المنافع	باستر	۲۶۱	۲۹	۰/۶	۲۸/۷	۲	۸۰-۸۸
سنت لوسیا	مشترک المنافع	کاستریس	۶۱۶	۱۲۲	۱/۸	۵۰	۳	۸۰
سورینام	جمهوری	پاراساریبو	۱۲۲۷۰۹	۳۵۳	۰/۶	۵۱/۳	۲	۸۰
سینیگال	جمهوری	ساندیگاو	۷۵۶۶۲۶	۱۱۲۹۲	۱/۷	۳۲/۵	۲/۲	۹۲
کلمبیا	جمهوری	بوگوتا	۱۱۳۹۶۰۰	۲۶۴۲۵	۱/۹	۲۹/۲	۵/۵	۸۱
کوبا	جمهوری	هاوانا	۱۱۱۲۲۷۸	۹۶۸۸	۱/۱	۳۱/۳	۱/۹	۹۵
کستاریکا	جمهوری	سان خوزه	۵۱۰۰۰	۲۳۷۰	۲/۸	۳۷/۹	۲/۷	۹۰
گرانادا	مشترک المنافع	سنت جورج	۲۴۲	۱۱۲	۱/۶	۳۹/۵	۱/۵	۹۸
گرانادا	جمهوری	گواتمالا	۱۰۸۸۸۰	۷۲۳۷	۳/۱	۲۲	۶/۶	۲۷
گوایان	جمهوری	جرج تاون	۲۱۴۷۰	۷۹۶	۱/۱	۲۰	۵	۸۶
کزیک	جمهوری	مکزیکوسیتی	۱۹۷۸۸۰۰	۷۱۲۱۵	۳/۱	۲۷/۶	۵/۲	۸۳
نیکاراگوآ	جمهوری	ماناگوآ	۵۴۷۹۰۰	۲۷۷۷	۳/۹	۲۸	۸/۸	۹۰
ونزوئلا	جمهوری	کاراکاس	۹۱۱۶۸۰	۱۵۴۲۳	۳/۲	۲۲/۲	۲	۸۲
هائیتی	جمهوری	پورت پرنس	۲۷۷۱۳	۵۱۰۲	۱/۷	۲۳/۶	۱۱/۲	۲۳
هندوراس	جمهوری	تگوسیگالپا	۱۱۲۱۵۰	۳۸۱۸	۳/۲	۲۷	۸/۶	۶۰

